

Τέλος είναι δυνατόν νὰ ἐμφανισθοῦν ἐνωρίτατα ἤδη καὶ ἰδανικὰ ἐλατήρια· πόθος πρὸς ἐκτέλεσιν πολυτίμου ἔργου, πρὸς ὠφέλειαν τοῦ πλησίου καὶ τὴν ἐντεῦθεν παροχὴν ἀνωτέρου περιεχομένου εἰς τὸν προσωπικὸν βίον. Ἄλλ' ὁμως αἱ ὁμολογίαι τῶν μαθητῶν τῶν ἐν Βερολίῳ σχολείων μετεκπαιδεύσεως, τὰς ὁποίας ἔχω ὑπ' ὄψει, σπανιώτατα ἐμφανίζουσι τὴν κατεύθυνσιν ταύτην τῶν σκέψεων. Τοῦτο δὲν εἶναι ἐκπληκτικόν. Διότι, ἐὰν κυρίως χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν χρόνων τῆς ἡβῆς εἶναι, ὡς εἴπομεν, ἡ περὶ ἑαυτοῦ ἐνασχόλησις τῶν νέων, τότε καὶ τὰ ἐλατήρια τοῦ ἐπαγγέλματος θὰ ὑπάγωνται ἐντὸς ἀξιολογικῶν κατευθύνσεων, ἐν ταῖς ὁποίαις ἡ ἔξαρσις τοῦ ἐγὼ ὑπερτερεῖ κατὰ πολὺ τὴν διακονίαν τῶν ἄλλων ὑπὸ τοῦ ἐγὼ. Ὁ Kerschensteiner συνέδεσεν, ὡς γνωστὸν, τὴν ἑαυτοῦ παιδαγωγικὴν τοῦ σχολείου μετεκπαιδεύσεως πρὸς τὸν ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος ἐγωϊσμὸν ὡς πρὸς κύριον μοχλόν, διότι οὗτος δέον νὰ προϋποτίθεται ὡς πιθανώτατα ὑπάρχων. Ἄλλ' ἡ τοιαύτη «ἐγωκεντρικὴ» προσάρμογῃ εἶναι δυνατόν νὰ φέρῃ, ὡς εἶδομεν, διαφορωτάτας ἀποχρώσεις· δύναται νὰ στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἐπὶ τῇ ἐργασίᾳ καὶ τῷ ἔργῳ χαρᾶς, ἢ ἐπὶ τοῦ πόθου τοῦ κέρδους ἢ ἐπὶ τῆς φιλοδοξίας. Δὲν πρέπει μόνον νὰ νομίση τις ὅτι ὅλων τούτων κέκτηται σαφῆ συνειδήσιν ὁ ἔφηβος· τοῦναντίον ἐν τῇ συνειδήσει αὐτοῦ συμπλέκονται πρὸς ἄλληλα τὰ ἐλατήρια κατὰ τρόπον παράδοξον, αὐτὸς δὲ οὗτος ὁ νέος πόρρω ἀπέχει ἀπὸ τοῦ νὰ λαμβάνῃ σαφῆ γνώσιν ἑαυτοῦ ὡς ὄντος οὕτω κατὰ λόγον πράττοντος. Τὸ ἐν τοῦτο μόνον γνωρίζει ἴσως, ὅτι τοῦτο μὲν τὸ ἐπάγγελμα ἀγαπᾷ, ἐκεῖνο δὲ ἀντιπαθεῖ, ἀδιάφορον διὰ ποῖον λόγον.

Ὁ ἔξωθεν παρατηρῶν καὶ κρίνων, ἐφ' ὅσον γνωρίζει τὴν σημασίαν ἀνεπαισθήτων συμπτωμάτων, βλέπει πολὺ σαφέστερον. Τοῦτον δὲν θὰ διαφύγῃ τὸ γεγονός, ὅτι τὰ ἐλατήρια τοῦ ἐπαγγέλματος εἶναι παρὰ τοῖς κορασίοις πολὺ ἀσθενέστερα καὶ ὁμοιομορφότερα. Μαθήτριά τῶν ἐν Βερολίῳ σχολείων μετεκπαιδεύσεως, εἰς τὰς ὁποίας ἀνετέθη νὰ γράψουν περὶ τῶν λόγων τῶν ὠθησάντων αὐτὰς εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἐπαγγέλματος τῶν, ἀρχίζουσιν κατὰ τὸ πλεῖστον διὰ γενικῆς τινος χαρακτηριστικῆς παρατηρήσεως, δι' ἧς ἐξηγοῦν ὅτι κατὰ τοὺς παρόντας καιροὺς πρέπει τις νὰ

ἐκλέγη ἐπάγγελμα, ἀφ' οὗ μάλιστα «ἢ ἀκρίβεια ἐν τῇ χάρα» εἶναι πολὺ μεγάλη. Οἱ ἐπαγγελματικοὶ αὐτῶν πόθοι δὲν ἀπομακρύνονται πολὺ τοῦ οἰκογενειακοῦ πεδίου. Πολλοὶ θὰ ἐγίνοντο εὐχαρίστως νηπιαγωγοί. Ἄλλαι ἀπεφάσισαν νὰ ἐκμάθουν τὴν ραπτικήν, ἐπεὶδὴ ταύτην δύναται τις νὰ χρησιμοποιήσῃ πολὺ καλὰ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ. Ἄλλ' αἱ πλεῖστοι τῶν ραπτριῶν τονίζουσι ὅτι ἤδη ὡς κορασίδες ἔπραπτον εὐχαρίστως ἐνδύματα εἰς τὰς πλαγγόνας των. Πολλοὶ ἔφθασαν εἰς τὸ ἐπάγγελμα διὰ τινος φίλης. Εἰς τὰ γραπτὰ πολλῶν τάξεων μαθητευομένων ραπτικῆς ἀπαξ μόνον εὐρίσκω ἐκφραζομένην τὴν σκέψιν νὰ ἀποκτήσῃ βραδύτερον ἀνεξαρτησίαν ὡς ράπτρια, ἀπαξ δὲ ὡσαύτως τὴν ἄλλην ἐκείνην, νὰ ὠφελήσῃ δηλαδὴ διὰ τῆς τέχνης αὐτῆς τὸν πλησίον. Ἄλλ' ὅτι καὶ ἐν τῶν στενῶν τούτων ὁρίων τῶν ἐλαττηρίων εἶναι δυνατὰ διαφορώταται ἔτι ποικιλίαι, ἀνακαλύπτει τις ἐὰν ἀναλογισθῇ τὴν μεταξὺ τῶν δύο τούτων αἰτιολογιῶν διαφορὰν: «Ἐξέλεξα τὸ ἐπάγγελμά μου διὰ νὰ μὴ ἐξαρτῶμαι ἀπὸ κανένα» καὶ «ἐξέλεξα τὸ ἐπάγγελμά μου, ἵνα δυνηθῶ μίαν φορὰν νὰ βοηθῆσω τοὺς γονεῖς μου».

Γ. Ὅ,τι γεννᾷ τὴν πλησιεστέραν καὶ κυρίαν σχέσιν τοῦ ἐφήβου πρὸς τὸ ἐπάγγελμά του, εἶναι ἡ π ρ ω ἴ μ ω τ ᾶ τ η π ε ἴ ρ α τ ο ὕ ἐ π α γ γ ἔ λ μ α τ ο ς. Περὶ τούτου δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν γενικώτατα ὅτι ἢ ἐπὶ τῷ ἐκλεγέντι ἐπαγγέλματι εὐαρέστησις θὰ εἶναι τόσῳ μεγαλυτέρα ὅσῳ περισσότερον μεταβάλλεται τὸ κρύφιον ἐλατήριον, τὸ ὁποῖον ἐκίνησεν εἰς αὐτό, εἰς συναίσθημα ἱκανοποιήσεως· τοῦτο φιλοσοφικῶς ἐκφραζόμενον ἔχει ὡς ἐξῆς: ὅσῳ περισσότερον πληροῦται ἡ ἀξιολογικὴ τάσις. Ἀντιστρόφως, διαψεύσεις τῆς προσδοκίας ταύτης καθίστανται κωλύματα τῆς ἐπαγγελματικῆς βουλήσεως, τὰ ὁποῖα εἶναι δύσκολον ἐνίστε νὰ ὑπερνικηθῶν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐξαιρετικὴν σημασίαν κέκτηται ἢ ἐπὶ τῷ ἐπαγγέλματι χαρά· ἀπ' αὐτῆς ἐξαρτᾶται τὸ ἐπαγγελματικὸν ἦθος καὶ ἡ ἐπαγγελματικὴ περὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς ἀξίας τῆς ζωῆς θεωρία. Πᾶς νέος τρέφει τὴν δικαίαν ἐπιθυμίαν νὰ κερδήσῃ τι διὰ τῆς ἐργασίας του. Ἀφαιροῦντες κατ' οἶκον ὀλόκληρον τὸ προῖόν των κόπων του, ἀποκόπτομεν ἀσυνέτως σπουδαῖον ζωικὸν δεσμόν, ὅστις

ἐπρόκειτο νὰ συναφθῆ μεταξύ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος του. Δὲν πρέπει νὰ ἐκπληρωσώμεθα ἐὰν οἱ ἐφηβοὶ ἐκτρέπονται τῆς προσηκούσης ὁδοῦ διὰ τοῦ τρόπου τούτου. Ἐξ ἄλλου ὁμως εἰς κινδύνους ἐμβάλλει καὶ ἡ μεγάλη ἀμοιβή, ὅταν ἐπιτυγχάνεται πολὺ ἔνωρὶς καὶ πολὺ ταχέως. Ἐνταῦθα ἔπρεπε νὰ πραγματοποιθῶμεν ἀκριβέστερον τὰ τῆς ψυχολογίας τῆς κτήσεως χρημάτων, ἀπὸ τῆς ἐπόψεως τοῦ ἐφήβου θεωρουμένης. Ὡς σύμπτωμα ἔχει μεγάλην σημασίαν ἡ σχέσις τοῦ ἐφήβου πρὸς τὸ χρῆμα. Καὶ τῆς σχέσεως ταύτης ἡ ψυχολογικὴ ἀνάλυσις εἶναι δυσχερής.

Εἰπομεν ἄλλαχού ὅτι τὸ ἀγαθὸν τοῦτο εἶναι ἰδιαζόντως ἀχρουν καὶ ἀόριστον. Ὁ κάτοχος ποδηλάτου γνωρίζει ἀκριβῶς τί ἔχει· ὁ κάτοχος 100 μάρκων δὲν τὸ γνωρίζει ἀκόμη ἢ δὲν χρειάζεται νὰ τὸ γνωρίζῃ ἀκόμη. Ὁ φρόνιμος γνωρίζει καλῶς ὅτι ἡ ἰδιοκτησία αὐτῆ δύναται νὰ μεταποιηθῆ κατὰ τὸ δοκοῦν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἀγοραίας αὐτῆς δυνάμεως, ἀλλ' ὅτι ἐκλείπει πλέον, ὅταν δαπανήσῃ τις αὐτὴν εἰς ἐφημέρους ἡδονάς. Ὁ ἐφηβος πιστεύει κατὰ τὸ πλεῖστον ὅτι τὰ μεγάλα ποσὰ εἶναι κυρίως ἀνεξάντλητα. Καθόλου εἰπεῖν δὲν ἀπολογίζετο. Τοῦτο ὁμως, ὅσάκις πράττει αὐτό, δύναται ἐπίσης καλῶς νὰ ἀποτελῆ ἔνδειξιν ἀποταμευτικοῦ πνεύματος καὶ δυσολίανον σημεῖον φιλοχρηματίας. Κατὰ τὰς ἡμέρας ἡμῶν κατέστη ὑπερβαλλόντως συχνὸν τὸ παράδειγμα νέων ἀσχολουμένων αὐτὸ τοῦτο περὶ χρηματιστικὰς ἐργασίας.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας διδάσκουν ἡμᾶς, ὅτι τὸ χρῆμα ἐπιτελεῖ τριπλῆν λειτουργίαν, δηλ. εἶναι μέσον ἀνταλλαγῆς, μέτρον ἀξιῶν καὶ μέσον διατηρήσεως ἀξιῶν. Ὑπὸ τὴν πρώτην ἰδιότητα καθιστᾶ εἰς τὸν ἐφηβον προσιτὰ πάντα τὰ δυνατὰ ἀντικείμενα τῆς ὀρέξεώς του, ἢ ὅποια ἐνδέχεται νὰ εἶναι εὐγενῆς ἢ εὐτελής· ὑπὸ τὴν δευτέραν ἰδιότητα ἀπαιτεῖ παρ' αὐτοῦ κατανόησιν τῶν τιμῶν (οὐδαμῶς ἀξιῶν), ἥτις ἀποκτᾶται μόνον διὰ βαθμιαίας πείρας. Ὡς μέσον διατηρήσεως ἀξιῶν, τέλος, δύναται νὰ ὑποκινήσῃ τόσῳ πρὸς τὴν ἀπληστίαν ὅσῳ καὶ πρὸς τὴν φιλαργυρίαν.

Ἡ ἀφηρημένη ἀκριβῶς φύσις τοῦ χρήματος ὀδηγεῖ εὐκόλως εἰς παθολογικὴν πρὸς κέρδος ροπήν. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐφήβων προσέχουν εἰς τὰ ἐνδύματά των· διότι ἡ τριβὴ, ἣν τυχὸν ὑφίστανται, Ψυχολογία τῆς Ἐφηβικῆς Ἡλικίας

εἶναι εὐκόλως καὶ πάντοτε δρατῆ. Χρησιμοποιοῦν ἄρα γε μετὰ προσοχῆς καὶ τὰ χρήματά των; Ὀλίγα γνωρίζουν περὶ τοῦ τρόπου τῆς δημιουργίας καὶ τοῦ ἀφανισμοῦ αὐτῶν. Πρὸ πάντων ὁ μαθητευόμενος τραπεζικὸς ὑπάλληλος, ὁ ὁποῖος ἀσχολεῖται πολὺ περὶ τὸ μυστήριον τῶν συναλλαγματικῶν, ὑπόκειται εὐκόλως εἰς τὸν πειρασμὸν νὰ ὑποτιμῆσῃ τὴν πραγματικότητά τοῦ χρήματος καὶ νὰ νομίσῃ αὐτὸ ἄσχετον πρὸς τὸ πλαίσιον τῆς ἐργασίας του. Ὁ Μοργάν ἐνόμισεν ὅτι δύναται νὰ διακριβώσῃ τῇ βοήθειᾳ ἐρωτημάτων, ὅτι ἢ πρὸς τὴν ἀποταμίευσιν βούλησις ἀυξάνει προοιούσης τῆς ἡλικίας, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ ἐξῆς πίνακος, ὅστις δευκνύει πόσοι τοῖς ἑκατὸν κατὰ διαφόρους ἡλικίας ἐβεβαίωσαν ὅτι εἶναι πρόθυμοι νὰ ἀποταμιεύουν 50 λεπτά (κυρίως τὸ $\frac{1}{2}$ τοῦ δολλαροῦ) κατὰ μῆνα:

			Μεῖρακες	Κοράσια
Ἐν ἡλικίᾳ	7	ἐτῶν	43 %	36 %
»	»	11	»	71 %
»	»	15	»	83 %
»	»	16	»	85 %
				82 %

Ἐν τοῖς ἐμπροσθεν ὑπεδηλώσαμεν ἤδη ποῦ ἐγκείται τὸ σφαλερὸν τῶν τοιοῦτων ἐρωτηματολογικῶν μεθόδων· θὰ ἡδύνατό τις νὰ ἐπικαλεσθῆ καὶ ἐνταῦθα τὴν περίφημον κριτικὴν τῆς ὄντολογικῆς ἀποδείξεως τοῦ Καντίου· 100 νοούμενα τάλληρα εἶναι πρᾶγμα διάφορον 100 πραγματικῶν ταλλήρων. Βεβαίως, ἐὰν εἶχον 50 λεπτά, θὰ ἀπεταμίευσον αὐτά. Τώρα ὁμοῦς κέκτημαι αὐτὰ πραγματικῶς, μετ' αὐτῶν δὲ τὴν στιγμιαίαν ταύτην ἰσχυρὰν ἐπιθυμίαν, ἣ ὅποια εἶναι ἴσως παντελῶς ἀνόητος. Δὲν θὰ τὰ σαπανήσω πραγματικῶς;

Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξαντλήσωμεν ἐνταῦθα τὸ περὶ τῶν σχέσεων τοῦ ἐφήβου πρὸς τὸ χρήμα θέμα. Εἶναι ἀρκετὸν ὅτι εἰς τὰ ὑγιῆ γνωρίσματα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀνήκει καὶ ἡ ἐπιθυμία νὰ ἔχωμεν χρηματικὸν τι εἰσόδημα ἐκ τῆς ἰδίας ἡμῶν ἐργασίας. Ἄν τοῦτο εἶναι π ρ ε π ο ν καὶ ἀρκετὸν, αὐτὸ ἐξαρτᾶται, ὡς γνωστόν, ὄχι μόνον ἐκ τῶν ἰδίων ἡμῶν ἀληθινῶν ἢ φανταστικῶν ἀναγκῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τούτου, τί κερδίζουν «ἄλλοι» κατὰ τὸν

αὐτὸν ἢ καὶ βραχύτερον χρόνον. Καὶ ὁ ἐφήβος ἐπίσης σκέπτεται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, κατὰ τὸ πλεῖστον δὲ πολὺ σχηματικῶς. Ἡ ἐπὶ τῷ ἐπαγγέλματι χαρὰ μειοῦται λίαν αἰσθητῶς, ὅταν δὲν εἶναι εὐχαριστημένος ἐξ ἐκείνου, ὅπερ ὡς μαθητευόμενος ἢ ὡς βοηθὸς βραδύτερον λαμβάνει.

Ἄλλ' ἡ ὄλιγη αὕτη ἀμοιβὴ δὲν εἶναι ἡ μόνη πηγὴ τῆς ἱκανοποιήσεως καὶ τῶν ἀπογοητεύσεων. Ἀκούονται παράπονα περὶ τοῦ πολὺ μακροῦ χρόνου τῆς ἐργασίας καὶ περὶ τοῦ πολὺ ὀλίγου ἐλευθέρου χρόνου, ἰδίᾳ δὲ καὶ περὶ πολὺ βραχέων διαλειμμάτων πρὸς φαγητόν. Ταῦτα ἐξηγοῦνται ψυχολογικῶς, διότι ἡ ἐργασία τοῦ ἐφήβου δὲν ἔχει ἀκόμη καταστῆ τόσον μηχανικὴ ὅσον ἡ τοῦ ἐνήλικος· ἔχει ἄλλως τε «νά ἀσχοληθῆ περὶ ἑαυτὸν» πολὺ περισσότερον ἐκείνου. Ἐπειτα ἐγείρουν οἱ μαθητευόμενοι παράπονα, ὅτι ἀπασχολοῦνται περὶ δευτερευούσας καὶ ἀνιαρὰς ἐργασίας. Δυσαρεστοῦνται, ὅταν χρησιμοποιῶν αὐτοὺς διὰ θελήματα, διὰ χειραμάξια ἢ δι' οἰκιακὰς ἐργασίας. Ἡ ἐπαγγελματικὴ αὕτη ἐκμετάλλευσις ἀντιτίθεται εἰς τὸ ὀρθὸν αὐτῶν συναίσθημα, ὅτι δηλ. ὁ χρόνος αὐτῶν εἶναι προωρισμένος διὰ νὰ μάθουν. Ὅ,τι δῆποτε δὲ ἐκ τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν δὲν ὀδηγεῖ ἀμέσως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, φαίνεται εἰς αὐτοὺς ἀναξιοπρεπὲς, ἢ τοῦλάχιστον ἀνιαρόν. Κατὰ τὰς τοιαύτας ἐκτιμήσεις ροπήν ἔχει πάλιν ἡ σύγκρισις καὶ ἰδίᾳ τὸ στοιχεῖον τῆς εὐγενείας. Ὅ,τι διὰ τὸν «ἀμάθητον» εἶναι θελκτικόν, εἶναι δυνατὸν νὰ φαίνεται εἰς ἀνωτέραν τινα κατηγορίαν» ὡς κενόν. Χαρακτηριστικὸν παράδειγμα τῆς περιπτώσεως ταύτης παρέχει ὁ Ernst Lau εἰς τὸ φυλλάδιόν του: «Die Berliner Jugend und ihr Beruf», ὅπερ ἀποτελεῖ πηγὴν πολυτίμων διὰ τὸ θέμα ἡμῶν παρατηρήσεων. Δακτυλογράφοι ἐδήλωσαν ὁμοφώνως ὅτι τὸ ἀνιαρότερον τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν εἶναι ἡ συλλογὴ καὶ κατάταξις περατωθεισῶν ἐπιστολῶν· ὑπηρετῆς ἐκτελῶν παραγγελίας, μετατεθεῖς εἰς τὸ κεντρικὸν γραφεῖον, εὔρε τὴν αὐτὴν ἀπασχόλησιν πολὺ διασκεδαστικὴν.

Ὁ Lau, γενικεύων τὴν παρατήρησιν ταύτην, λέγει τὰ ἐξῆς σπουδαῖα: «Ἡ ἐναπόθεσις δράσεώς τινος ἐντὸς διαφορῶν ἐπαγγελματικῶν βουλήσεων μεταβάλλει ἄρδην τὴν συμπεριφορὰν τοῦ

υποκειμένου κατά την δρᾶσιν». Καί τοῦτο εἶναι πρότασις ελλημ-
μένη ἐκ τῆς κατασκευασματικῆς ψυχολογίας.

Εἶναι φυσικόν ὅτι ἡ διαρκῆς ἀποτυχία ἀνήκει εἰς τὰς ἀλγει-
νοτάτας ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος ἀπογοητεύσεις. Τότε δὲν ἀμφι-
βάλλουν μόνον περὶ τῆς προσωπικῆς πρὸς τὸ ἔργον ἰκανότητος,
ἀλλὰ γενικῶς περὶ ἑαυτῶν. Ἡ ἀμφιβολία δὲ αὕτη πάλιν παραλύει
τὰς δυνάμεις οὕτως, ὥστε γεννᾶται κύκλος ἀνανεουμένων διαρκῶς
καταπτώσεων. Τέλος ἐκ τῶν ἐξομολογήσεων τούτων τῶν μαθη-
τῶν τῶν σχολείων μετεκπαιδεύσεως καταφαίνεται ὅποσον σπου-
δαίαν σημασίαν κέκτηται κατὰ τὰς πρώτας ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος
ἐντύψεις τὸ πρόσωπον τοῦ προϊσταμένου. Παρὰ τῷ ἐφήβῳ
ἄλλως τε τὸ ἔργον συνδέεται, ὡς εἶδομεν, τόσον στενῶς πρὸς τὸ
πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐνσαρκώνει αὐτό, ὥστε εἶναι δύσκολον εἰς
αὐτόν νὰ διατηρήσῃ τὴν πρὸς τὸ ἔργον πίστιν, ὅταν ἡ πίστις πρὸς
τὸ πρόσωπον κατεστράφη. Σπανίως μόνον ἀποκομίζει ἐκ τῶν
ἐκθέσεων ἐκείνων ὁ ἀναγνώστης τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ὁ προϊστάμε-
νος κέκτηται σαφῆ καὶ σταθερὰν βούλησιν πρὸς ἀγωγήν καὶ ὅτι
θεωρεῖ ταύτην ἀνωτέραν τοῦ ἐπαγγελματικοῦ αὐτοῦ συμφέροντος.
Ἄλλ' ὅσάκις συμβαίνει τοῦτο, ὁ μαθητευόμενος ἀντιλαμβάνεται
αὐτὸ ἐξ ἐνστικτοῦ καὶ ἀμείβει αὐτὸ διὰ συντονωτέρας προσπα-
θείας. Πολὺ συνηθέστερον εἶναι τὸ παράπονον, ὅτι ἐκμεταλλεύονται
αὐτοὺς ὡς εὖωνον μέσον πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἐπιχειρήσεως.
Ὑπὸ τὰ γεγονότα ταῦτα ὑποκρύπτεται σοβαρὸν πρόβλημα τῆς
σημερινῆς ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως, χειροτεχνικῆς, ἐμπορι-
κῆς καὶ βιομηχανικῆς. Μόνον τὸ σχολεῖον μετεκπαιδεύσεως δὲν
ἐξαρκεῖ, ὅπως πληρῶσῃ τὰ μεγάλα κενά, τὰ ὁποῖα ἐγεννήθησαν
μετὰ τὴν ἐκλειψιν τῆς συντεχνίας καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ ἐπικρατοῦντος
σταθεροῦ πρὸς ἀγωγήν πνεύματος. Μέχρι τοῦδε μόναι σχεδὸν αἱ
μεγάλαι βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις κατεῖδον ὅτι καὶ αὐτὰς τὰς
ἰδίας συμφέρει μεγάλως ἡ μόρφωσις ἰκανῶν καὶ ἀξίων ἐργατῶν.
Ἄλλ' ὅμως δὲν δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν ὅτι καὶ σήμερον ἀκόμη
δὲν ἐξέλιπεν ἐντελῶς ἀπὸ περιωρισμένων ἐπιχειρήσεων ὁ τύπος
τοῦ συναίσθησιν τοῦ καθήκοντος κερτημένου προϊσταμένου. Ἐλ-
λείπει μόνον ἡ σταθερὰ καὶ μεγάλη παράδοσις, ἀνευ τῆς ὁποίας
φαίνεται ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ εὐδοκιμήσῃ πνεῦμα ὑψηλῆς ἀγωγῆς.

Τελευταῖωντες τὰς παρατηρήσεις ταύτας παραθέτομεν ἀπερίττον μαρτυρίαν, ὀφειλομένην εἰς τὸν κάλαμον πρωτοετοῦς μαθητοῦ σχολείου μετεκπαιδευσεως καὶ ἀναφερομένην εἰς τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος ἐμπειρίαν. Ὅ,τι ἐνδιαφέρει περισσότερο δὲν εἶναι τόσον τὸ ζήτημα ἀν κρίνη ὀρθῶς τὰ πράγματα, ὅσον ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον παριστᾷ αὐτὰ ἐν ἑαυτῷ.

«Διατί ἐξέλεξα τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἐμπόρου;

Τὸν ἐμπορικὸν βίον καὶ τὴν ἐμπορικὴν δρᾶσιν ἐφρανταζόμεν πολὺ διάφορα ἢ ὡς πραγματικῶς εἶναι. Προκειμένου νὰ ἀπαντήσω ἐνταῦθα εἰς τὸ ἐρώτημα «διατί», ἀναπολῶ πάντοτε ὅτι ὅταν ἐπισκεπτόμην τὰ ἐμπορικὰ διὰ νὰ παραλάβω ἐμπορεύματα καὶ ἔβλεπον τοὺς νέους καὶ τοὺς μαθητευομένους νὰ τρέχουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ διαρκῶς, ἔλεγον κατ' ἑμαυτόν· «Νὰ γίνης καὶ σὺ ἐμπόρος». Ὁ κόπος οὗτος ἐπέπρωτο νὰ πραγματοποιηθῆ. Ὅταν ἀπελύθημεν τοῦ σχολείου, κατειχόμεθα ὑπὸ φαιδρῶς ἐλπίδων. Αἱ ἐλπίδες αὗται διετερήθησαν κατὰ τὸν πρῶτον μῆνα τῆς δοκιμασίας. Ἄλλ' ὅταν οὗτος διέρρευσε, ἠφανίσθη καὶ ἡ ἐλπίς. Μετὰ τὸν καθαρισμόν τοῦ καταστήματος καὶ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἐκ τῶν πωληθέντων ἐμπορευμάτων κενῶν ὁ προϊστάμενος διέτρεχε πάντοτε τὸ κατάστημα καὶ κατέφερε ραπίσματα ἢ ἐξεστόμιζε φράσεις, τὰς ὁποίας ἀδυνατῶ νὰ ἐπαναλάβω ἐνταῦθα. Ἡ περίοδος αὕτη διήρκεσε μέχρις ὅτου ἐπληροφόρησα περὶ τούτου τοὺς γονεῖς μου καὶ μίαν ἡμέραν ὁ πατήρ μου ἐπισκέφθη τὸν προϊστάμενον. Ὁ πατήρ μου εἶναι συνήθως ἤρεμος· ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνεχθῆ ὅτι ἐκτελῶ διαρκῶς χρέη ἀχθοφόρου ἐν ᾧ ὑπηρετοῦν ὡς μαθητευόμενος. Καὶ ὅτι λαμβάνω 15 Μ. καθ' ἑβδομάδα, τὰ ὁποῖα δὲν ἀρκοῦν οὔτε διὰ ναῦλα (Σεπτ. 1922). Εἶναι ἀλήθεια ὅτι εἶμαι οἰκότροφος, ἀλλ' ὁμως ἡ μήτηρ μου εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ μετέρχεται τὴν κλόντριαν. Χρειαζόμεαι ὑποδήματα, χρήματα διὰ τὰ ἐξοδα τῆς Κυριακῆς καὶ ἄλλα πράγματα· πρὸς ταῦτα ἀναγκαιοῦν πάντοτε χρήματα. Ἔλαβον τετραήμερον ἀδειαν, ἐν ᾧ εἶχον δικαίωμα ἡμετέρου. Οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀποταμιεύσῃ τι καὶ νὰ κατορθώσῃ νὰ προσφέρῃ μικρὸν τι δῶρον εἰς τὸν πατέρα, τὴν μητέρα ἢ τὴν ἀδελφὴν κατὰ τὰ γενέθλια των. Μὲ τί;

Λυποῦμαι ἀληθινὰ ὅταν ἀναπολῶ τὰς ἡμέρας τοῦ μαθητικοῦ βίου. Διότι ἠσθανόμην τόσῃν χαρὰν ὅτι θὰ μάθω ἐμπόρος, καὶ πόσον λυποῦμαι τώρα!»

Ἄνευ τῆς χαρᾶς ἐπὶ τῷ ἐπαγγέλματι δὲν εἶναι δυνατόν τὸ ἐπαγγελματικὸν ἦθος. Τὸ ἰδανικὸν θὰ ἦτο νὰ παρέιχε τὸ ἐπάγγελμα εἰς τὸν ἑφηβὸν τὸ ἀντικειμενικὸν μόνον τρόπον τινὰ στάδιον, ὅπως ἐν αὐτῷ πληρώσῃ τὸν ἰδιαιτάτον αὐτοῦ καὶ ἐλευ-

θερώτατον προορισμόν. Ἄλλὰ θὰ ἀπετέλει τοῦτο πράγματι τὸ ἰδανικόν; Τὸ τοιοῦτο ἀρμονικὸν σύστημα θὰ ἦτο εὐπρόσδεκτον εἰς τὸ ἦθος τῆς ἀτομικῆς μόνον τελειώσεως, εἰς τὸν ἀτομισμὸν ἄρα καὶ τὴν φιλελευθέραν ροπὴν. Ἄλλὰ τὸ ἠθικὸν περιεχόμενον τοῦ ἐπαγγέλματος ἐπιτρέπει καὶ βαθυτέραν τινὰ ἐρμηνείαν ἀφοσιούμενός τις εἰς τὰς ἀντικειμενικὰς αὐτοῦ ἀπαιτήσεις, καθίσταται ἐσωτερικῶς πλουσιώτερος, εὐρύτερος, ἰσχυρότερος. Εἰς τὸ πρωτόγονον αὐτοῦ Ἐγὼ προσλαμβάνει τι τὸ ἐσκεμμένον. Καὶ ὅταν τὸ ἐσκεμμένον τοῦτο, τὸ ὅποῖον ἐμφανίζεται τὸ κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τὸ ὄνομα «καθῆκον», μεταποιηθῆ ἄλλοτε εἰς κλίσιν ἀνωτέρου βαθμοῦ, τότε δυνάμεθα νὰ ὀμιλῶμεν περὶ γνησίου ἐπαγγελματικῆς ἡθους. Οἱ ἰδιαιτέροι τρόποι ἐκδηλώσεως τῆς ἠθικῆς ταύτης βουλήσεως εἶναι τόσον πολυάριθμοι ὅσον αἱ οὐσιαστικαὶ καὶ κοινωνικαὶ ἀπαιτήσεις τῶν ἀπειραριθμῶν ἐπαγγελημάτων καὶ τῶν κλάδων αὐτῶν.

Φυσικὰ δὲν εἶναι δυνατὸν ὁ δεκατετραετής ἔφηβος ὁ τῆς μαθητείας ἀρχόμενος ἢ ὁ δεκαεπταετής ὁ τερματίζων αὐτήν, νὰ κέκτηται ἔτι τοιοῦτον ἀνεπτυγμένον ἦθος. Δυνατὸν νὰ κέκτηται αὐτὸ οἷον εἰδολογικῶς, τ. ἔ. ὡς ἠθικὴν ἐνεργητικότητα πρὸς ὑπερνίκησιν τῶν ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος δυσχερειῶν. Ὁ συντελεστής οὗτος τῆς ἐνεργητικότητος ἀποτελεῖ ἀναντιρρήτως οὐσιώδες καὶ αὐτοτελές στοιχεῖον τῆς ἠθικῆς ἀξίας τῆς προσωπικότητος, παρὰ τὸ φρόνημα, τ. ἔ. τὴν οὐσιαστικὴν ἀξιολογικὴν κατεύθυνσιν καὶ τὸν νοητικὸν ὑπολογισμὸν τῆς σχέσεως τῶν μέσων πρὸς τὸν σκοπὸν. Ἐχει ἐκ τῶν προτέρων μεγάλην σημασίαν ἢ τοιαύτη ἢ τοιαύτη κατὰ τὴν εἰς τὸ ἐπάγγελμα εἰσοδὸν βουλήσιν τοῦ ἐφήβου πρὸς ὑπερνίκησιν ἑαυτοῦ ἢ πρὸς ὑπερνίκησιν τῶν νεκρῶν σημείων. Τὰ λοιπὰ, δηλ. ἡ βούλησις πρὸς ἐπιμελῆ καὶ ἀξίαν λόγου ἐργασίαν, πρὸς τὴν ἀκρίβειαν, ἐντιμότητα, καθαρότητα, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ ὄλου καὶ πρὸς τὴν ἐν τῷ ἐπαγγέλματι φιλανθρωπίαν, ὅλα ταῦτα εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναπτυχθοῦν βαθμηδὸν κατ' αὐτὴν ταύτην τὴν ἐργασίαν· θὰ ἀναπτυχθοῦν δὲ τόσῳ ἐνωρίτερον ὅσῳ ἰσχυρότερα ἢ πρὸς προκοπὴν γενικὴν εἰδολογικὴ βούλησις ἢ ὅποια ὑποκρύπτεται ὑφ' ὅλας ἐκείνας τὰς ὑπερνήσεις ἡμῶν αὐτῶν. Αὕτη λοιπὸν ἀποτελεῖ τὴν κυρίως ἐφηβικὴν

ἐπαγγελματικὴν ἀρετὴν, πᾶσα δὲ περὶ ἐξελέξεως πρόγνωσις θὰ ὄφειλε νὰ ἐξετάζῃ πρῶτον ἂν ἡ βούλησις αὐτὴ ὑπάρχει.

Ἄλλὰ τὸ ἀντικειμενικὸν κατασκευασμα τοῦ νεωτέρου ἐπαγγελματικοῦ βίου, ἰδίᾳ τῆς οἰκονομικῆς παραγωγῆς, περιορίζει ἀλγεινῶς τὸν ἰδανισμόν τοῦτον. Ὁ θρῆνος ἐπὶ τῷ ἀπὸ τῆς βιομηχανικῆς ἐργασίας ἐξαφανισμῷ τῆς ψυχῆς, τὸν ὅποιον ἐπήνεγκεν ἡ εἰδικευσίς καὶ ἡ μηχανοποίησις, εἶναι τὸ τραγικὸν ἄσμα, ὅπερ συνοδεύει ὡς προαίσθησις θανάτου τὸν ρυθμὸν τᾶς κινήσεως τοῦ ἡμετέρου πολιτισμοῦ. Δὲν κρίνω ἀναγκαῖον νὰ ἐπαναλάβω ἐνταῦθα τὰς σκέψεις ταύτας. Μιᾶ λέξει· εἰς πολλοὺς κλάδους τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς δὲν ὑφίσταται πλέον μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ ζωντανῆ, πλήρης νοήματος καὶ εὐδαιμονίζουσα ὁλοκληρωτικὴ σχέσις καὶ δὴ διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι τὸ ἔργον, ὅπερ δημιουργεῖ νῦν ὁ ἀνθρώπος, δὲν εἶναι πλήρες καὶ ὁλόκληρον «ἔργον». Εἰς πᾶσαν σχεδὸν συνέλευσιν σοσιαλιστικῆς ἢ κομμουνιστικῆς νεολαίας, λέγει ὁ Schlemmer, ρήγνυται μετὰ πρωτογόνου δυνάμεως ἡ κραυγὴ· πνιγόμεθα ἐντὸς τῆς ἀτμοσφαιρας ταύτης τοῦ ἀφανισμοῦ τοῦ προσώπου, τῆς κυριαρχίας τῆς μηχανῆς, τῆς δουλείας τῆς μάχης· χάνομεν τὸ καλύτερον, τὸ μοναδικὸν ἡμῶν κτῆμα, τὸν ἀνθρωπισμὸν καὶ τὴν νεότητά μας».

Τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀπασχολήσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἐπόψεως τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς μεταρρυθμίσεως. Ἐνταῦθα πρόκειται μόνον περὶ τῆς ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἐνεργείας τῶν συνθηκῶν τούτων, αἱ ὁποῖαι σημαίνουν διὰ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἐργαζομένων νέων αὐτὴν ταύτην τὴν εἰμαρμένην. Ὅτι ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος εὐφραίνει εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τὸν ἔφηβον δὲν εἶναι τὸ ὅστατον νόημα τῆς δράσεως αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνον τὸ συναίσθημα ὅτι χρειάζεται εἰς τι μέρος, καὶ ὅτι εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν λειτουργίαν αὐτοῦ. Ἐχομεν ἐνταῦθα ἦν καὶ ἀλλαγῶν ἀντανάκλασιν τοῦ κόσμου ἐν τῇ ψυχῇ, ἀντανάκλασιν φέρουσαν παλὸν τὸ ὑποκειμενικόν, τὸ αὐτὸ συναίσθημα τῆς εὐδαιμονίας, ὅπερ κατελάμβανεν ἤδη τὸν παῖδα ὅταν ἐνεπιστεύοντο ἀποκλειστικῶς εἰς αὐτὸν μικράν τινα φροντίδα ἢ καθήκον, καὶ τὸ ὅποσον καθιστᾷ ὑπερήφανον τὸν εὐγενῆ κύνα, ὅταν δὲν ἀναγκάζεται, ἀλλ' ὅταν

«τοῦ ἐπιτρέπεται» νὰ μεταφέρῃ εἰς τὴν οἰκίαν τὸν χαρτοφύλακα τοῦ κυρίου του. Πόσον ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἀκμὴν καὶ ἀνθήσιν τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ βίωσις σταθεροῦ κύκλου καθηκόντων, καταφαίνεται ἐκ τῆς ἐξελιξέως νεανίδων, τῶν ὁποίων ἡ αὐτοσυνειδησία ἀφυπνίζεται συνήθως δι' αὐτῆς τὸ πρῶτον. Χαρακτηριστικόν, ἀλλὰ καὶ συγκινητικὸν ἄμα εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι κατὰ τὴν ἑναρξιν καὶ τῆς μᾶλλον ἀψύχου ἐνεργείας αὐδαμῶς λείπει ἡ ἀνθήσις αὐτῆ καὶ χαρά. Τὸ πλήρες ἐλπίδων ἔαρ μαραίνεται τὸ πρῶτον διὰ τῆς μονοτόνου διαδοχῆς τῶν ἐτῶν. Μαρτυρίας τινὰς περὶ τῶν τοιούτων βιωμάτων παραλαμβάνω ἐκ τῆς «LebensKunde», τοῦ πλουσίου βιβλίου τῆς Else Sander.

Ἐργάτρια κλωστηρίου γράφει τὰ ἐξῆς ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἐπαγγελματικὸν αὐτῆς βίον:

α... Θὰ ἐπεθύμουν νὰ διηγηθῶ μερικὰ πράγματα καὶ περὶ τῶν ἀπολαύσεων τῆς ὄλης ἐργασίας. Ὅ,τι κυρίως προσελκύει εἶναι τὸ κέρδος. Κερδίζονται πολλὰ χρήματα, θὰ ἔπρεπε μόνον νὰ ἐπιστηθῇ ἡ προσοχή... Ὁ συνήθης ἐργάτης γίνεται ὁ ἴδιος μηχανή, ἐκτελεῖ τὰ πάντα μηχανικῶς... Τὴν μηχανὴν μου ἠγάπων τόσον πολὺ ὅσον καὶ τὸ δωμάτιόν μας ἐν τῇ οἰκίᾳ. (Προηγείται διεξοδική, πλήρης ἀγάπης περιγραφή, θὰ ἠδύνατο τις ἴσως νὰ εἴπῃ: χαρακτηρισμὸς τῆς μηχανῆς)... Ἐργάζομαι 15 ἔτη ἐν τῷ ἐργοστάσιῳ. Ἐν τούτοις πρέπει νὰ ὁμολογήσω, ὅτι ἐπὶ δέκα ἔτη εἶχον τὴν ὑπομονὴν νὰ γυρίζω ἀπλῶς τὴν μηχανήν. Δὲν ἠδυνάμην πλέον νὰ ὑποφέρω τὸ μονότονον καὶ τὸ πνευματοκτόνον τῆς ἐργασίας. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη προσεκληθὴν εἰς διδακτικὰς διαλέξεις καὶ ἐσκεπτόμην μετὰ πάθους τὸ θέατρον. Τὴν ἐπομένην εἶχον καιρὸν νὰ σκέπτομαι περὶ ὄσων εἶδον καὶ ἤκουσα, τότε δὲ ἀντελήφθην βαθμηδὸν ὅτι ζῶ καὶ ὅτι δύναμαι νὰ προβάλω εἰς τὴν ζωὴν πολὺ περισσοτέρας ἀπαιτήσεις. Προετιθέμην νὰ ἐγκαταλίπω τὸ ἐργοστάσιον, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ μου προσέφερον τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν μέχρι τοῦδε κατέχω. Τώρα ἔχω περισσοτέραν πνευματικὴν ἐνασχόλησιν...»

Ἰσαύτως δεκαεπταετίας ἐργάτρια κλωστηρίου γράφει: «Συχνὰ σκεπτόμεθα διὰ πόσων πολλῶν χειρῶν διήλθεν ἡ κλωστή καὶ διὰ πόσων θὰ διέλθῃ ἔτι ἕως ὅτου κατασκευασθῇ τὸ ἔνδυμα». Ἄλλὰ πόσον χρόνον δύναται νὰ διαρκέσῃ τὸ θέλημα τῆς σκέψεως ταύτης;

Ἐκ τῶν σημειώσεων τούτων μανθάνομεν καὶ ἄλλα πράγματα. Καὶ αἱ ἀνευ μαθητείας ἐργάτιδες εἶναι τὸ κατ' ἀρχὰς πλήρεις τῆς ἐπί τῷ ἐπαγγέλματι ὑπερηφάνειας. Ἐκθέσεις περὶ τοῦ ἐπαγγέλματός των περατώνουν ὡς ἐξῆς: «Ἐβλήθον εἰς τὸν κύκλον τῶν ἐργατριῶν. Θέλω νὰ παραμείνω ἐργάτρια» ἢ αἰεμεθα ἐργάτριαι ἐπαγγέλματος μὴ χρήζοντος μαθητείας». Ἄλλως τε ἡ κοινωνικὴ διαβάθμισις καὶ τὸ συναίσθημα τῆς τά-

ξείως εἶναι πολύ ἀνεπτυγμένα μεταξύ ἀκριβῶς τῶν ἐργατριῶν καὶ τῶν ὑπαλλήλων τοῦ θήλεος γένους.

Περὶ τῶν πρὸς τοὺς συναδέλφους σχέσεων δὲν ὁμιλοῦν μετ' ἐνθουσιασμοῦ. Βάνανσοι λόγοι καὶ χυδαιότητες εἶναι εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν. Περὶ τούτων δὲν παραπονοῦνται μόνον αἱ νεάνιδες. Ὁμιλοῦν περὶ αὐτῶν ἐπίσης ὁ Wenzel Holek ἐν τῷ ἔργῳ του Lebensgang eines deutsch-tschechischen Handarbeiters καὶ ὁ ἀστρονόμος Bruno Bürgel. Καὶ ὅμως αἱ ἐργάτιδες ἀκριβῶς ἀσκαοῦν ἀμοιβαῖόν τινα ἐλεγχον τῆς καθαρότητος καὶ τῆς ἀρετῆς ἀλλήλων. Δὲν ὑπάρχει μόνον ἀλληλεγγύη, ἀλλὰ καὶ ἀποβολή. Ἐν τέλει ἐκθέσεως νεαρᾶς ἐργάτιδος περὶ τοῦ κατ' ἐλευθέραν ἐκλογὴν θέματος «τὶ δυσχεραίνει τὴν καλωσύνην ἐν τῷ ἐργοστασίῳ» ἀναγινώσκομεν: «Καὶ εἰς ποῖον μέρος τοῦ ἐργοστασίου εὐρίσκομεν καλὰ παραδείγματα; Πολὺ ὀλίγα».

Πᾶν ἐπάγγελμα, καὶ ἂν ἀκόμη ἐκλεγῆ ἐλευθέρως κατὰ τὸ πλεῖστον, ὑποδουλοῖ ὡς εἰμαρμένη τις τὸν ἄνθρωπον. Σὺν τῇ παρῶδῳ τῶν ἐτῶν διαπλάττει καὶ διαποτίζει ὀλόκληρον τὸν ἄνθρωπον· διότι εἶναι ἐκείνη ἡ πλευρὰ τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος πρὸς τὴν ὁποῖαν τὸ καθ' ἕκαστον ἄτομον ἔρχεται εἰς στενωπάτην ἐπαφήν, καὶ δὴ τοιαύτην, ὥστε ἐν τέλει ὑποδουλοῦται εἰς αὐτήν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος ἐξαρτᾶται καὶ οὐσιωδέστατον μέρος τῆς κοσμολογικῆς θεωρίας· εἶναι ἡ γωνία, ἀπὸ τῆς ὁποίας παρατηροῦμεν τὸν κόσμον. Ἄλλὰ τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι ἀποτέλεσμα μακρᾶς ἐξελιξεως. Σπανιώτατα μόνον ἀπαντῶμεν τὴν περίπτωσιν, ὅτι δεκατετραετῆς ἤδη ἐφηβος ἐκλέγει ἢ δυνατὸν νὰ ἐκλέξῃ τὸ ἐπάγγελμά του ἐπὶ τῇ βάσει εἰδους τινὸς κοσμοθεωρίας. Διαφόρως ἔχουν ἤδη τὰ πράγματα εὐκαιρίας τυχούσης ὡς πρὸς τοὺς τελειοφοίτους τῶν σχολείων τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως. Ἄλλ' εἶναι ὅμως δυνατὸν νὰ σχεδιάσωμεν ψυχολογικοὺς ἐπαγγελματικοὺς τύπους νέων· τὰ κατὰ ἐπάγγελα διηρημένα σχολεῖα μετεκπαιδεύσεως παρέχουν πλούσιον ὕλικόν πρὸς τοῦτο. Οὐδένα πρακτικῶς ἡσκημένον εἶναι δυνατὸν νὰ διαφύγουν αἱ βαθεῖαι διαφοραί, αἱ ὁποῖαι τὸ μὲν εἶναι ἐμφυτοί, τὸ δὲ προσεκτῆθησαν διὰ τοῦ χαρακτῆρος τῆς καθημερινῆς ἐργασίας, ἀκόμη δὲ καὶ αὐτῆς τῆς ὕλης, τὴν ὁποῖαν ἐπεξεργάζεται ὁ ἐφηβος (μεταλλουργοὶ λ. χ. καὶ ξυλουργοί). Παρὰ ταῦτα ἡ ψυχολογία τῶν ἐφηβικῶν ἐπαγγελματικῶν τύ-

π ω ν συνίσταται μέχρι τούδε εις πενιχράς τινας αποπείρας. Πολλὰ τῶν εἰς αὐτὴν ἀναφερομένων ἐργασιῶν εἶναι γεγραμμένα μᾶλλον ἀπὸ τῆς ἐπόψεως τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας καὶ τῆς κοινωνιολογίας ἢ ἀπὸ τῆς ἐπόψεως τῆς ψυχολογίας· τοῦτο ἰσχύει λ. χ. ὡς πρὸς τὴν μεγάλην ἔρευναν τῆς Käthe Mende περὶ νεαρῶν πωλητριῶν τοῦ Μονάχου. Ἀξίας λόγου λόγου ψυχολογικὰς συμβολὰς περιέχει, πλὴν τῆς «LebensKunde» τῆς Elise Sander ἢ ὑπὸ τὸν τίτλον «Entwicklungsjahre» συλλογὴ τῶν Eger καὶ Heitmann καὶ τὸ ἐν τοῖς ἐμπροσθεν μνημονευθὲν σύγγραμμα τοῦ Ernsts Lau. Δὲν δύναμαι νὰ ἀσχοληθῶ περισσότερον ἐνταῦθα περὶ τὰς διακλαδώσεις ταύτας· ὅθεν ἀρκοῦμαι εἰς τὸ νὰ ὑποδηλώσω σπουδαῖόν τι ἔργον, ὅπερ πρόκειται εἰς τὴν διαφορικὴν ἐξειδικευτὴν ψυχολογίαν. Ἀνεξαρτήτως τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐπαγγελματιοῦ ἐπεχείρησεν ἡ Elise Sander νὰ ἐξεύρη τὸν ψυχολογικὸν χαρακτηρισμὸν πέντε τύπων μαθητριῶν τῶν σχολείων μετεκπαιδύσεως, χωρὶς, ἐννοεῖται, νὰ χρησιμοποίησιν ὡς βάσιν ὅλως συναλλήλους κατηγορίας. Οἱ τύποι οὗτοι εἶναι κατ' αὐτὴν οἱ ἑξῆς: 1) μαθήτριά, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀκόμη ἐντελῶς παῖδες, 2) αἱ μικραὶ γυναῖκες· 3) αἱ στερούμεναι κατευθύνσεως (ἰδίᾳ μεταξὺ τῶν οἰκοκυρικῶν σχολείων)· 4) αἱ ὑπὲρ τὸ δέον ὑπὸ σωματικὴν ἐπίδρασιν τελοῦσαι· 5) αἱ φρόνιμοι ἐργάτιδες. Περὶ τῶν τελευταίων τούτων λέγει τὰ ἑξῆς:

Τὸ ἐπαγγελματικὸν αὐτῶν ἔργον καθιστοῦν ἰδίαν αὐτῶν ὑπόθεσιν ἐξ εὐσυνειδησίας καὶ ἐξ εὐχαριστήσεως ἐπὶ τῇ ἐργασίᾳ. Τὸ ἐπιτήδευμα θεωροῦν ἰδικόν των, ἔχουν αὐτὸ διαρκῶς ἐν νῷ καὶ θυσιάζουν εὐχαρίστως μίαν ὥραν δι' αὐτό. (Τοιαύτας ἐργάτιδας ἀπαντῶμεν ὡσαύτως μεταξὺ ὑπηρετριῶν: Λέγουν τὸ μαγειρεῖόν «μου»). Παρὰ πᾶσαν ὁμῶς τὴν ὑποστήριξιν τῶν συμφερόντων τοῦ καταστήματος ἔχονται τῶν προσωπικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων. Ὅταν ζητοῦν αἱ ἴδιαι θέσιν, ἐρωτοῦν μετὰ προσοχῆς περὶ τοῦ μισθοῦ, περὶ τῆς προθεσμίας τῆς ἀπολύσεως, περὶ τοῦ εἴδους τῶν ἀσχολιῶν κτλ. εἶναι ἴσως νηφάλιοι τρόπον τινὰ φύσεις, ἀλλ' οὐδαμῶς ἀναραί, γνωρίζουν νὰ γίνωνται εὐθυμοί, ζητοῦν πληροφορίας περὶ καλῶν ἀναγνωσμάτων, περιοδεοῦν εὐχαρίστως. Σὺν τῇ προόδῳ τῆς ἡλικίας καὶ τῇ αὐξήσει τοῦ μισθοῦ μαθαίνουν νὰ ἀπολαύουν εὐπρεπῶς τὴν ζωὴν. Συχνὰ ἀποβαίνουν τὸ στήριγμα ὅλης τῆς οἰκογενείας. Μεταξὺ τῶν ἐμποροπαλλήλων ἀποτελοῦν τὸν τύπον ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος σπανιώτατα, ὡς γνω-

στόν, υμφεύεται, εἰ καὶ θὰ ἀπέβαινον δεξιάι οἰκοκυραὶ καὶ συνεταὶ μη-
τέρες παρὰ τὴν φαινομενικὴν ἔλλειψιν τῆς γυναικοπρεποῦς φύσεως.

Β. Ἡ ἐκλογὴ ἐπαγγέλματος ἐν τῇ ἀπὸ
τοῦ 18—20οῦ ἔτους ἡλικία ἐξαρτᾶται φυσικὰ ἐξ ὑποκει-
μενικῶν καὶ ἀντικειμενικῶν ὄρων διαφόρων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι
ισχύουν ἐν ἀρχῇ ἢ καὶ πρὸ τῆς εἰσόδου εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν
καὶ τοὺς ὁποίους πρὸ μικροῦ περιεγράψαμεν. Ἀντικειμενικῶς μὲν
πρόκειται περὶ ὄλων διαφόρων ἐπαγγελματικῶν πεδίων καὶ φά-
σεων· ὑποκειμενικῶς δὲν ἔχει πλέον συντελεσθῆ διὰ τῆς ἐξελί-
ξεως καὶ τῆς μορφώσεως μεγαλυτέρα ὠριμότης. Ἄλλ' αἱ ἀρχαὶ
καὶ αἱ πρὸς τὴν ζωὴν σχέσεις, τὰς ὁποίας ἐξήραμεν ἐκεῖ, ἰσχύουν
καὶ ἐνταῦθα.

Ἐν πρώτοις ἐπαναλαμβάνεται, καὶ δὴ εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν,
τὸ κοινωνιολογικὸν στοιχεῖον τῆς ἐμμονῆς ἢ τῆς ἀδρανείας. Οἱ
ἐπαγγελματικοὶ πόθοι τοῦ ἐκ τῶν ἀπλουστέρων, τῶν ἀκτημόνων
στρωμάτων καταγομένου ἐφήβου δὲν ὑπερβαίνουν καθόλου εἰπεῖν
τὰ ὑπὸ τῶν κύκλων τούτων καθωρισμένα ὄρια. Μόνον ὅταν ἡ σχο-
λικὴ ἐπίδοσις εἶναι ἰδιαζόντως εὐνοϊκὴ, γενᾶται εἰς τὴν ψυχὴν
τῶν γονέων ἡ σκέψις περὶ «ἀνόδου» ἄλλοτε ἐπὶ αἰῶνας κατὰ προ-
τίμησιν εἰς τὸ ἱερατικὸν ἐπάγγελμα, ἔπειτα εἰς τὸ τοῦ δημοδιδασ-
κάλου, σήμερον δὲ καὶ εἰς ἄλλην δρᾶσιν, ἢ ὅποια ἀπαιτεῖ ἀνω-
τέραν εἰδικὴν μόρφωσιν. Σημειωτέον δ' ὅμως καλῶς ὅτι ἡ βούλησις
πρὸς ἀνοδὸν εἶναι ἀνθρώπινον γενικῶς γνῶρισμα. Ἀπὸ τῆς ἐπόψεως
τῆς ἐφηβικῆς ψυχολογίας σημασίαν προσκτᾶται αὕτη πρὸ
πάντων ὅταν καθίσταται ἐνωρὶς ἐνσυνείδητος οὕτως εἰπεῖν διὰ τῆς
ἀποφάσεως πρὸς εὐρυτέραν μόρφωσιν. Εἰς τὰ φαινόμενα ταῦτα οὐ-
δέποτε ἀντιστοιχεῖ παρὰ τοῖς μόρφωσιν κεκτημένοις καὶ τοῖς εὐπό-
ροις κύκλοις βούλησις πρὸς κάθοδον, ἀλλὰ τὸ πολὺ κατὰ
πρωσίς. Τοῦναντίον καὶ διὰ τοὺς νέους κοὶ διὰ τοὺς γονεῖς
εἶναι ἐκ τῶν προτέρων αὐτονόητον ὅτι πρέπει νὰ παραμελεῖται
ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ κοινωνικῇ θέσει, εἰς τὴν ὅποian ἐκ γενετῆς ἀνήκει.
Ἐντεῦθεν ἐπακολουθεῖ διὰ τοὺς ἀφυεστέρους καὶ τοὺς ἀσθενεῖς τὴν
βούλησιν ἀπελπις ὑπὸ ὠρισμένας περιστάσεις καὶ μάταιος ἀγών,
καὶ κατὰ τὰ μαθητικὰ μὲν ἤδη ἔτη, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον ἀνά